

Gewoon leren lezen en schrijven

Een studiedag voor alle medewerkers van de sector Educatie van het ROC Zadkine was voor Ria van Adrichem en haar collega's aanleiding om de werksoort NT1 te profileren ten overstaan van NT2-collega's. Een kort verslag van een bevlogen NT1-docent, die de ontwikkelingen op NT2-terrein kritisch volgt.

RIA VAN ADRICHEM/ZADKINE EDUCATIE, ROTTERDAM

Blij verrast waren we door de uitnodiging om een workshop over NT1 te verzorgen op de studiedag voor alle educatiemedewerkers van Zadkine. We hoorden het weliswaar pas kort van tevoren, maar flexibel als wij (NT1-ers) zijn, bespraken we op onze vrije dag wat we wilden gaan vertellen aan onze NT2-collega's over NT1. Want ons was wel duidelijk dat Zadkine breed het beleid al vele jaren erg NT2-gericht is. Nu, met andere geldstromen in het zicht voor NT2 en inburgering, komt ook de doelgroep NT1 weer voor het voetlicht. Gesteund door initiatieven zoals het landelijk Aanvalsplan Alfabetisering van A-Z – waar ook al een variant van bestaat voor de provincie Zuid-Holland – kwam op de studiedag daardoor ook NT1 in aanmerking voor een workshop en wij waren de gelukkigen om die te verzorgen. Even voor de duidelijkheid: Zadkine bedient binnen Educatie de stad Rotterdam en de regio. Tot de regio

behoren de gemeenten Schiedam, Capelle en Spijkenisse. Schiedam heeft een zeer bloeiende NT1-poot met ruim 200 NT1-cursisten. Dit danken ze onder andere aan het beleid van de gemeente Schiedam die altijd 'een hek' om NT1 heeft gezet. In onze gemeente, zo zeiden ze daar, heeft onze autochtone bevolking ook recht op scholing. Natuurlijk moet er ook NT2 zijn, maar we zijn en blijven er ook voor onze autochtone inwoners. Zo zouden wij dat ook graag voor Rotterdam en de andere gemeenten zien. We werken eraan, maar zover zijn we nog niet. Met z'n vieren zaten wij rond de tafel om te bedenken wat we onze NT2-collega's wilden vertellen. 'Wij' dat waren: Marie-Jozé Willems, de adjunct in Schiedam en in Rotterdam (locatie Slaak) voor het NT1-aanbod; Ellen Pattenier, NT1-docent in hart en nieren en vanaf het eerste uur bij NT1 in Schiedam betrokken; Hilly Bouter, iets minder lang NT1-docent in de stad en

ik, Ria van Adrichem, uit Spijkenisse, ook al twintig jaar werkzaam voor NT1 en al jaren afgevaardigde van Zadkine in het Landelijk Nedwerk voor de Volwasseneneducatie.

Competentiegericht werken?

Zoals het hoort begonnen we met het doel te formuleren. Wat wilden we bereiken met ons verhaal? De studiedag stond in het teken van praktijkgericht leren, competentiegericht werken, formuleren van praktijkopdrachten en dergelijke. Maar allemaal gericht op ..., je raadt het al, NT2. Bij Zadkine is deze manier van werken al een tijd geleden ingezet met *Op weg naar maatwerk*, waarin competenties geformuleerd zijn voor opvoeders, ouderparticipatie, werkenden en werkzoekenden. Daar is op zich niets mis mee, maar als ik die mappen inkijk, wordt eens te meer duidelijk hoe NT2-gericht dat materiaal geschreven is. Maar ook hoe beperkt dat materiaal soms ook is, als je ermee

aan het werk gaat in de praktijk.

Cursisten leren allerlei losse stukjes die weliswaar bij de opdrachten passen, maar het blijven stukjes. Waar blijft het grote geheel? Vanuit het oogpunt van efficiëntie, kortere leerwegen (nodig vanwege de financiering) is dit allemaal te billijken, maar het is mijns inziens ook een verarming. Mijn vrees (en vast niet alleen die van mij) is dat veel van onze (vooral laagopgeleide) cursisten het grote geheel niet zien en op deze manier ook nooit zullen leren beheersen.

Als moeder van twee schoolgaande kinderen zie ik de toekomstige groep functioneel analfabeten zich al op school vormen. Overal doen leerkrachten hun best met hulpprogramma's, individuele begeleiders enzovoort, maar heel vaak bieden ze 'meer van hetzelfde'. En als een kind iets niet begrijpt, helpt het niet er honderd dezelfde oefeningen mee te doen. Al doe je er duizend. Dan moet het op een andere manier aangeboden worden, maar daar zijn vaak geen tijd en middelen voor. In het voortgezet onderwijs wordt er steeds meer gewerkt vanuit werkboeken met een tekstboek. Heb je de opdrachten gemaakt, dan ben je klaar, maar is de tekst dan ook begrepen? Dat is de grote vraag en vanuit mijn eigen ervaring zie ik dat die vraag vaak ontkennend beantwoord moet worden. Ja, het huiswerk is gemaakt, maar dat is dan ook alles.

En dan is er nog een punt waar ik me ontzettend druk over kan maken. Waar is de competentie *Een boek lezen of lezen voor je plezier*? Begrijpend lezen is hard nodig. Natuurlijk, want niemand kan een instructie of een verslag of studietekst lezen zonder die te begrijpen.

Waarom zien mensen in de onderwijspraktijk dan niet dat je bij het lezen van een boek volop bezig bent met begrijpend lezen en dat dat dan ook nog leuk is. Ziet niemand dat je pas goed kunt leren lezen als je vaak leest? En wat is daar dan meer geschikt voor dan een boek? Maar ja, boeken lezen leer je op de basisschool als kinderen niveau-lezen, zoals dat heet. In het voortgezet onderwijs lees je voor je eindexamen, maar in het volwassenenonderwijs is het ineens geen onderwerp meer. Dan is lezen plotseling iets wat je kennelijk al kunt. Maar voor onze cursisten is dat niet zo; dat kunnen ze juist niet en waarom mogen ze dat dan niet alsnog op school leren? Omdat het niet onder te brengen is in een competentie? Maar zelfs 'gewoon' leren lezen en schrijven mag je niet meer volgens het competentiegericht denken. Lezen en schrijven is ondergeschikt aan de competentie. Maar voor NT1 is dat niet zo, betoog ik altijd. Want een NT1-er weet wel wat hij moet doen bij verjaardagen, weet dat er schoolreisjes zijn, weet wat er van hem of haar verwacht wordt rond Pasen, Pinksteren, Kerst en welke andere feesten er nog meer zijn. Moeilijker wordt het natuurlijk om voorleesouder te zijn of om mee te helpen in het documentatiecentrum. Veel NT1-ers werken en hebben geen problemen met het deelnemen aan een gesprek tijdens de koffiepauze of de lunch. Ze hebben wel problemen met lezen en schrijven: komt het aan op het lezen of schrijven van het verslag van de werkbespreking, ja dan zijn ze weg. Kortom, NT1-ers moeten *juist* leren lezen en schrijven en natuurlijk leer je ze dan zinvolle dingen schrijven die ze

kunnen gebruiken op het werk of in situaties waar ze echt voor komen te staan. Bij NT1 hebben we nog nooit anders gewerkt, zeg ik altijd. Daar werk je niet klakkeloos uit een methode, daar lever je altijd maatwerk – dat kan niet anders met deze doelgroep.

NT1-ers

Met deze punten hadden we eigenlijk onze workshop al klaar. We gingen laten zien wie de NT1-ers zijn. Want dat is nu juist het probleem: je kunt aan iemand niet zien of hij of zij kan lezen en schrijven. Het kan je buurman zijn of een collega die je al jaren kent. Daar gaat het om. Je ziet het niet en je hoort het niet. Een probleem voor onervaren docenten. Bij NT1 verstaan ze je wel, maar begrijpen ze niet altijd wat je zegt als het over taal gaat. Dat is heel anders dan bij NT2 waar cursisten de taal niet spreken. Dan ben je erop voorbereid dat iemand niet begrijpt wat je zegt. Eerst zouden we dus een beeld geven van de doelgroep aan de hand van een video waarop cursisten vertellen waardoor ze niet hebben leren lezen en schrijven en hoe blij ze zijn dat ze eindelijk de stap hebben genomen naar school te gaan. Maar ook: hoe hoog die drempel is en hoe goed en lang ze hun probleem verborgen hebben. Veel analfabeten hebben een fabelachtig geheugen en een onuitputtelijke hoeveelheid smoezen om hun onvermogen te lezen en te schrijven verborgen te houden. Die drempel bracht ons bij de andere aanpak van de intake bij NT1. Door huis-aan-huis verspreide wervingsfolders was er een behoorlijk aantal aanmeldingen gekomen. Het betrof zowel NT1- als NT2-aanmeldingen. Vanwege

deze grote toeloop waren alle potentiële cursisten tegelijkertijd opgeroepen en werden ze groepsgewijs getoetst. Voor de meeste NT1-ers is dit een regelrechte ramp. Intake voor NT1? Altijd individueel en zo snel mogelijk plaatsen in een groep. Anders raak je ze weer kwijt en ben je ze voor altijd kwijt.

Ten slotte hebben we nog het een en ander verteld over het aanbod op de diverse locaties. Daar zit nog wel wat verschil in. In Schiedam en Spijkenisse kunnen mensen zich inschrijven voor een of twee dagdelen en dan zelf kiezen wat ze willen leren; praktijkgestuurd dus, ook als dat betekent: gewoon lezen en schrijven. In de stad 'moet' iemand een traject volgen dat bestaat uit twee tot vijf dagdelen. Hierover gaat Zadkine binnenkort wel in onderhandeling met de gemeente Rotterdam.

Verschillen met NT2

Zoals het hoort hadden we natuurlijk ook een praktijkopdracht. Je moet namelijk niet alleen luisteren maar ook wat doen. Daarom hadden we een aantal punten bedacht waarover mensen in tweetallen na moesten denken. Het ging over verschillen tussen NT1 en NT2 en wat voor invloed dat zou hebben op je lesgeven.

Hieronder puntsgewijs de onderwerpen waarover de NT2-collega's na moesten denken en de meest opvallende punten die in de antwoorden genoemd werden.

Methode

Wij hadden hier het antwoord verwacht dat bij NT2 gewerkt wordt met methodes en dat er bij NT1 geen standaardmethodes beschikbaar zijn (behalve *Sprint* dat al behoorlijk oud is en ook wel ter discussie staat). Maar we

kregen als reactie dat bij NT1 de nadruk ligt op lezen en schrijven en dat bij NT2 alle vier vaardigheden aan bod komen.

Manier van uitleggen

Op onze vraag wat de verschillen zijn in manier van uitleggen kwam als reactie dat je bij NT1 meer begeleider/coach bent en bij NT2 meer docent. Heel verheugend voor ons, want dan zijn wij als NT1-docenten al klaar voor het nieuwe leren.

Niveau van de cursisten

Een belangrijk punt dat genoemd werd, was dat er bij NT2 ook veel hoogopgeleiden zijn. Dat is in de NT1-groepen niet zo.

Studievaardigheden

De opmerkingen bij dit onderwerp slopen aan bij het vorige punt. Vooral de hoogopgeleide NT2-ers zijn juist heel studievasthoudend.

Toetsen

Op grond van wat wij eerder verteld hadden over de doelgroep, werd verondersteld dat toetsen voor NT1 bedreigend zijn. Veel NT2-ers doen graag toetsen. Ze willen weten welk niveau ze hebben, ook al hangt er vaak erg veel vanaf. Vooral bij inburgeraars.

Houding ten opzichte van taal en leren

Op grond van de video die we eerder hadden laten zien, kwam bij dit punt naar voren dat NT1-ers (veel) negatieve ervaringen hebben. Daardoor ontstaan allerlei belemmeringen die het leren bemoeilijken. Als NT1-ers eenmaal de stap gezet hebben te gaan leren lezen en schrijven, dan krijgen ze een enorme kick als ze het eenmaal kunnen. NT2-ers hebben veel meer een nieuwsgierige en leergierige houding. Dit geldt natuurlijk niet voor elke NT2-er, maar

zij zouden het liefst de hele week naar school gaan om de taal zo snel mogelijk te leren. Ze staan onbevangen tegenover de taal, zo bleek uit enkele reacties.

Anders ...

Heel leuk, dat hier het antwoord kwam dat NT1-ers met een specifieke leer-vraag komen en dat NT2-ers 'gewoon' de taal willen leren. Dat konden we alleen maar tevreden beamen en achteraf concludeerden we met elkaar dat we bij NT1 dus al competentiegericht werken en maatwerk leveren.

Tot slot

De groep NT2-collega's die onze workshop bijwoonde, was erg enthousiast. Een van hen complimenteerde ons nog met de bevologenheid die we uitstraalden. Ja, zeiden wij, dat hebben NT1-docenten. Dat hoort bij de soort. Enfin, wij hadden ons doel bereikt: een groep NT2-docenten enthousiasmeren voor onze doelgroep en iets meer bekendheid aan NT1 geven.

Tot slot kregen we allemaal een bloemetje van Zadkine voor onze workshop. En we mogen later in het jaar ons verhaal nog een keer doen op het intergemeentelijke overleg waarin gemeentebesturen uit de stad en de regio nadenken over onder andere hun scholingsbeleid voor NT1. Wij gaan daar vertellen over het aanbod en wie weet wat voor contracten we daardoor binnenhalen. Ook daar zullen we met verve onze betrokkenheid met de doelgroep uitstralen en een pleidooi houden voor een gestructureerd beleid waarin NT1 eindelijk een stevige plaats kan krijgen. Ons jarenlange eenzame roepen in de woestijn begint een klein beetje gehoord te worden!